

Grenaa posthistorie.

Af Erik Sørensen.

Lidt byhistorie.

Det vides ikke bestemt, hvor gammel Grenaa er, men at der har ligget en bebyggelse her i årtusinder er sikkert. Herom vidner en række fund, der er gjort flere steder i byen ved udgravninger til kældre og kloaker, hvor der er fundet redskaber af sten og ben, samt skår af lerkar. Et andet og afgørende fund blev gjort under udgravningen på byens torv i sommeren 1899, hvor man fandt en stor skaldyngte fra tiden ca. 3-5.000 år f.kr. Så det er helt klart, at Grenaa er bygget på en af de talrige stenalderboplads, der strakte sig på nordsiden af Djursåen. Denne å var af stor betydning i middelalderen, da den forbandt havet med det betydningsfulde Kolindsund. For byens yderligere udvikling har det uden tvivl også haft betydning, at en gammel vej med tilhørende bro har passeret byen. Ligesom den nære beliggenhed ved det vigtige åløb og det åbne hav har givet god mulighed for handel og søfart, men på et eller andet tidspunkt er den oprindelige boplads formodentlig flyttet ca. 800 m. længere mod nordvest. Et vigtigt argument herfor er Gammel Grenaa kirke, som blev udgravet på sydsiden af Baunhøj i 1893. Kirken menes at være opført i tiden 1150-1200. Den gamle boplads er herefter efterhånden blevet dækket med jord og omdannet til bymark for igen en gang i middelalderen at komme til at være centrum for det nuværende Grenaa. Kirken, som ligger på Torvet, er nemlig bygget o. år 1300.

Byens navn har gennem tiderne været skrevet på mange forskellige måder. Den ældste finder vi i Kong Valdemars Jordebog fra ca. 1231. Her skrives navnet Grindhøg, og mellem denne ældste og den nutidige skrivemåde findes mange mellemformer, bl.a. Grindøugh, Grinøgh, Grindu, Grindow, frem til slutningen af 1800-tallet staves det Grenaae.

Hvornår Grenaa er blevet optaget i købstædernes rækker er uvist eller, som det står skrevet i Pontoppidans Danske Atlas fra 1768 "Når eller af hvem byen ar anlagt og blevet købstad vides ikke det mindste om, men gammel er den og nævnes allerede 1262. Dens ældste privilegier ere ubekendt og siges ved ulykkelig ildsvåde at være forkommen". Med ildsvåde hentydes til en af de talrige brande, der gennem tiderne har hærget byen. De ældste kendte privilegier er udstedt i 1445 og kendes kun i uddrag, og de indrømmer bl.a. byens borgere ret til at bjerge egne skibbrudne borgere på strækningen indtil Saltbækken syd for Havknuden. Endvidere fik man tilladelse til fri fædrift på arealerne ud mod stranden, samt ret til at hente brændsel i skoven ved Havknuden. Herefter kendes en række privilegiebreve af forskellig art.

E.G. Begtrup skriver om Grenaa i "Calløe Amts geographiske, physiske, historiske og økonomiske Beskrivelse" fra 1763 bl.a. "Grenaae er en god liden kjøbstad hvorunder ligger 3de landsbyer kaldet Gammel sogn. Byen består af 87 gårde og 69 huse, hvilke bliver omtrent 200 familier. Heraf lever nogle af købmandskab og omtrent 40 ere håndværkere. Resten, justits og kirketjenere undtaget, lever af avls brug, dels af egen midler, dels af pension, dels af skibsfart og ølsalg".

I folketællingen fra 1769 kan ses, at der var 709 indbyggere i Grenaa, og frem til 1845, hvor der også blev afholdt en folketælling steg indbyggertallet kun til 1017.

Hvis vi skal prøve at sammenligne det gamle Grenaa med det Grenaa, som vi kender i dag, ser man tydeligt, at byen fra at være en by af landbrugere og håndværkere har ændret sig til at være en by med mange moderne industrier. Desuden er Grenaa også blevet kendt som en stor turistby.

Postforordningen af 1694.

Træk af Grenaa posthistorie.

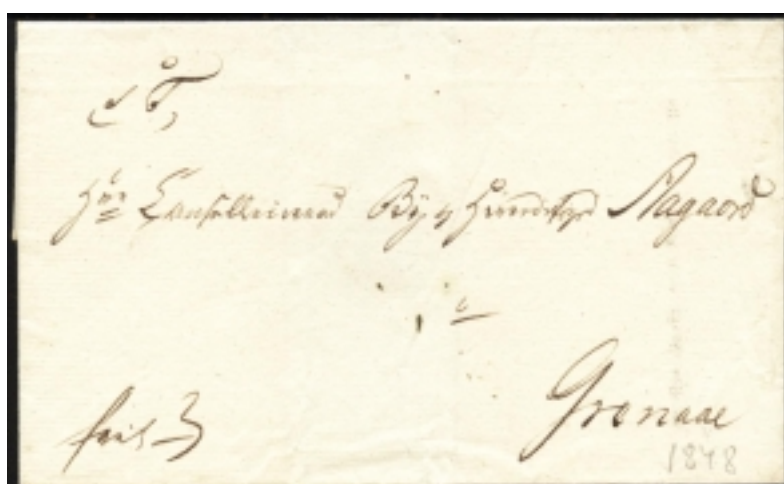
Ved indførslen af forordningen den 25. december 1694 blev der oprettet en bipostrute mellem Århus og Grenaa, men hvornår den begyndte at fungere for alvor vides ikke helt bestemt, men det var nu heller ikke fordi det ændrede ret meget fra den forrige forordning fra 1653. Posten var en privat entreprise, hvortil byen betalte et årligt beløb på 12 rdl., samt et beløb på 2 sk. pr. brev, og denne ordning fortsatte til 1751. Byens tingbog viser, at der den 2. februar 1714 er oplæst en kgl. Forordning, som gik ud på, at intet brev måtte sendes til noget sted i Danmark med anden lejlighed end posten. En undtagelse herfra var dog, at man frem til 1. april 1851 "ved eget bud kunne lade sine egne breve befordre". Straffen for overtrædelse heraf var til slutningen af 1700-tallet en bøde på 10 rdl. den første gang, og gentagelse kunne

medføre fængselsstraf. Herudover kom så betalingen for den besvegne porto, som afsender og modtager måtte udrede. Straffen blev senere nedsat til 2 rdl. ved førstegangsovertrædelser.

I 1750 havde byfogeden og postmesteren i Ebeltoft, Thomas Jacob Boserup, også posten i Grenaa i entreprise, og da han året efter forbedrede posten og lod ruten udføre to gange om ugen, blev han den 3. maj også udnævnt til postmester i Grenaa. Herfor betalte han en årlig afgift på 20 rdl. til postkassen. Ved Boserups død i 1772 foresloges byfogeden i Grenaa - det havde siden 1757 været Niels Erich Behr (1733-1815), der blev konstitueret som postmester. Året efter foreslog man, at Grenaa fik sin del af embedet flyttet til Grenaa. Dette bifaldt borgerskabet og godkendte samtidig, at byfogeden i fremtiden herfor skulle have 10 rdl. om året af byens kasse. Derudover fik han ret til at bruge Posthaven, som i en årrække havde været udlejet for 1 rdl. om året.

Posthaven (Kongsgården) nævnes første gang i 1327, og Kongsgården har ligget i Storegades sydlige husrække, men hvor præcis i Storegade er der nogen uenighed om. Ser man i "Ordbog over det danske sprog" viser det sig, at kongsgård betyder en gård, der ejedes af kongen og tilhørte krongodset. Til Kongsgården hørte et par tofter uden for byen, der har ligget, hvor Vestre Skoles sportsplads var, før den blev flyttet over på sydsiden af åen og videre mod vest. Da postvæsenet indrettedes i 1751, overlod byen Kongsgårdens tofter til græsning for posttrytters heste, og derfra stammer navnet "Posthaven". Senere hen, i alt fald inden 1846, bortfaldt denne ret, og Posthaven blev udlejet til en af byens borgere på livstid for en årlig afgift til kærnerkassen. I 1896 var lejen 35 kr. om året med den anmærkning, at lejeren skulle finde sig i, at afgive pladsen til dyrskue, når det forlangtes, og at inden del af den måtte opdyrkes. Det angives udtrykkeligt i en forhandling mellem byfogeden og otte af byens "bedste" borgere i 1772, at pladsen benævnes Posthaven, og at den fra ældre tid har været udlagt til græsning for postheste, og at den også i fremtiden skulle vedblive dermed.

Den 1. oktober 1772 fik de to byer så hver sin postmester. Niels Erich Behr, der kom til byen som fuldmægtig hos toldforpagter Jens Jensen Rhode ved Grenaa toldsted, var søn af degnen i Koed, Svend Nielsen Lund, men Behr brugte aldrig selv efternavnet Lund. I 1756 blev han eksam. jur. som en af de første, der bestod den danske juridiske embedseksamen, og samme år ved juletid blev han konstitueret i byfogedembedet. Da den gamle 70-årige byfoged Bager var så "ynkelig arm og fattig", ordnedes det sådan, at Bager for resten af sin levetid skulle beholde embedets indtægter og Behr altså skulle gøre arbejdet gratis i det tidsrum. Postmester Behr købte i 1760 Jernstøbergården på Torvet 6 og har formodentlig drevet postkontor på denne adresse. Selv om Grenaa fik sin egen postmester i 1772, forblev ruten over Ebeltoft uforandret til 1. januar 1810, og det bør nævnes, at Behr var postmester i Grenaa fra 1. oktober 1772 til 31. december 1801.

Jens Erich Behr
Grenaa
1848

Brev sendt til kancelliråd, by- og herredsfoged Aagaard i 1848.

Efter Behr blev Jacob Aagaard (1777-1852) byfoged og postmester i Grenaa. Hvem der fra Behrs afgang 31. december 1801 og til Aagaards udnævnelse den 3. marts 1802, var fungerende postmester vides ikke. Aagaard der blev eksam. jur. 1789, er den af Grenaa's byfogeder, der har siddet længst på embedet, idet han var byfoged i Grenaa i over 50 år, nemlig fra 1802 til 1852 og postmester frem til 31. december 1837. Jacob Aagaard var født på herregården Fuglsig i Skt. Olai sogn i Hjørring amt. Aagaard selv boede i den gamle borgmestergård, der ligger i Lillegade 50, men på grund af hans mange andre erhverv som kancelliråd og justitsråd lod han hvervet som postmester besørge ved konstitution. Først ved eksam. jur. sagfører Rasmus Møller (o.1757-1825). Rasmus Møller udnævntes den 11. oktober 1813 til konstitueret postmester. I denne tid lå posthuset på hjørnet af Storegade og Torvet. Rasmus Møllers gård, Storegade 1, benævnes flere gange i skøder og panteobligationer som postgården.

Konstitueret postmester Rasmus Møllers ejendom, Storegade 1.

Ved hans død den 30. januar 1825 blev sønnen Jens Bang Møller (1801-1855) ligesom sin far konstitueret til periodevis postmester frem til den 31. december 1837. I samme periode (1. januar til 30. juni 1837), var der også en anden Rasmus Møller (ikke at forveksle med faderen til Jens Bang Møller) som var konstitueret postmester. I 1837 blev hvervet som postmester udskilt fra byfogedembedet, og den 1. juli 1837 tiltrådte Søren Jacobsen Schmidt (o.1787-1863) embedet som postmester. Af hvilken grund han kaldte sig Jacobsen Schmidt vides ikke, da han var søn af Søren Sørensen Bødker også fra Grenaa, og ved folketællingen i 1801 kaldes han da også Søren Sørensen. Da Schmidt blev postmester i 1837, boede han i Storegade 9, hvor han drev manufakturhandel, og han har uden tvivl haft postkontor i nogle lokaler i forbindelse hermed.

I 1845 solgte han sin forretning og flyttede over i genbohuset Storegade 6, af hvilket han allerede i 1819 havde købt tre fag, og resten kom han i besiddelse af i 1843. Her har han givetvis drevet postkontor fra 1845, og fra dette tidspunkt var han udelukkende postmester. I 1850 averterede Schmidt i Grenaa Avis, at postkontoret flyttede til Søndergade 5-7, som datteren, jomfru Schmidt ejede, og her tilbragte han sine sidste år til han som nævnt døde i 1863. Schmidt var ikke en afholdt postmester, idet han som så mange embedsmænd dengang var bøsigt og buldrende over for publikum. Folk sagde også, at han snød med de indviklede takster for pakker. Schmidt var postmester fra den 1. juli til den 30. september 1851. I hans embedsperiode fungerede først Frederich Lund fra den 2. september 1837 til den 22. oktober

1839 og siden fra den 22. oktober 1839 til Carl Schmidt periodevis som konstitueret postmester. Hvem der var fungerende postmester i perioden imellem Schmidt og Skjerbæk vides ikke.

Den 1. juni 1852 tiltrådte Jørgen Lauritz Skjerbæk som postmester (1817-1877). Skjerbæk, der var premierløjtnant og veteran fra krigen 1848-1850, er den første, der har haft embedet som eneste levebrød. Postkontoret havde i begyndelsen af hans embedstid til huse i ejendommen Storegade 18, men blev senere, da han i 1856 selv lod ejendommen Østergade 11 opføre, indrettet i den vestre ende af bygning. Skjerbæk lod fuldmægtig Christian Bigum passe postforretningen, hvorimod han selv hurtigt kom til at spille en betydelig rolle i Grenaa, og det fortælles, at han var en meget belæst, vittig og slagfærdig mand. Selv om embedet kun gav en ringe indtægt, havde han sin omgangskreds blandt byens spidser. Skjerbæk havde et svageligt helbred og døde kun 60 år gammel. Han var postmester til den 30. april 1877, hvor han efter ansøgning blev afskediget med pension pga. svagelighed, og han døde den 10. august 1877. I Skjerbæks embedsperiode fungerede Christian Bigum i en kort periode som konstitueret postmester (fra den 14. til den 18. oktober 1857).

Da banen Randers-Ryomgaard-Grenaa blev taget i brug den 26. august 1876, blev der i den østre ende af banegårdsbygningen indrettet lokaler til post og telegraf, idet postvæsenet i forbindelse med byggeriet havde ydet et tilskud på 16.000 kr.

I september 1908 påbegyndtes under ledelse af arkitekt, professor H. Kampmand opførelsen af det nuværende posthus, der er opført på en grund, som postvæsenet fik overladt af Statsbanerne. Bygningen blev taget i brug den 14. november 1909 og kostede 35.800 kr. at opføre.

Grenaa's nuværende posthus fra 1909.

I begyndelsen gik posten til og fra Grenaa over Ebeltoft, og sådan bestod den uforandret til 1. januar 1810, også selv om Grenaa og Ebeltoft fik hver sin postmester i 1772. Den 1. januar 1810 blev den gamle postrute over Ebeltoft nedlagt, og i stedet oprettedes en hovedpost fra Randers over Grenaa til Ebeltoft, men i 1839 blev ruten til de to byer igen lagt over Århus. Forbindelsen til Randers blev opretholdt, men kun med en ugentlig afgang, og denne forbindelse medførte også pakkepost.

Indtil slutningen af oktober måned 1857 afgik posten til Århus over Ebeltoft søndag, mandag, torsdag, fredag og lørdag kl. 7 eftermiddag og med ankomst til Århus dagen efter kl. 9 om

formiddagen. Ruten fra Ebeltoft over Grenaa til Randers afgik fra Ebeltoft hver onsdag kl. 8 formiddag med ankomst til Randers kl. 5 eftermiddag.

Da den nye landevej mellem Grenaa og Århus blev taget i brug, blev postgangen mellem Grenaa og Århus ændret således, at postvognen fra Grenaa mødtes i Tirstrup med postvognene fra henholdsvis Ebeltoft og Århus. Brev-, pakke- og personposten afgik fra Grenaa søndag og onsdag kl. 10 eftermiddag med ankomst til Tirstrup kl. 11.53 eftermiddag, afgang fra Tirstrup kl. 12.25 formiddag og med ankomst i Århus kl. 4.48 formiddag. Brev- og personposten afgik tirsdag, torsdag, fredag og lørdag på samme tid. Som følge af denne omlægning blev brevsamlingsstedet i Hyllested nedlagt, og der oprettedes et nyt i Tirstrup, og posten til Randers ændredes fra samme tid til to ugentlige afgange. Brev- og pakkeposten afgik mandag kl. 8 formiddag med ankomst til Randers kl. 2.30 eftermiddag. Brev- og personposten afgik kl. 8 torsdag formiddag med ankomst til Randers kl. 2.30 eftermiddag. Fra den 15. maj 1872 fremførtes posten mellem Grenaa og Randers tre gange ugentlig med en fire sædet diligence og fra den 1. september daglig. Forbindelsen til Randers bortfaldt med åbningen af banen Randers-Ryomgaard-Grenaa den 26. august 1876. Derimod fortsatte forbindelsen til Århus til åbningen af banen Århus-Ryomgaard den 1. februar 1877.

Allerede fra åbningen af strækningen Randers-Ryomgaard-Grenaa blev der oprettet bureau i toget, men med åbningen af strækningen Århus-Ryomgaard skete der den ændring, at strækningen Randers-Ryomgaard fik selvstændigt bureau, og Ryomgaard-Grenaa blev koblet sammen med strækningen Århus-Ryomgaard. Med indvielsen af banen Gjerrild-Grenaa den 26. juni 1917 fik Grenaa en ny postforbindelse til Norddjursland, idet den blev koblet sammen med Ryomgaard-Gjerrild-banen, som var blevet indviet den 5. december 1911, og hvor der allerede fra 1. januar 1912 var oprettet bureau. Fra den 1. juli 1917 var der også bureau med på strækningen Gjerrild-Grenaa.

Omkring 1850 var der tre muligheder for rejsende fra Grenaa til København. Dampskibsforbindelsen Århus-København var en nærliggende mulighed, sejlturen med hjuldampere kunne i bedste fald gøres på et par døgn, men dertil skulle lægges turen fra Grenaa til Århus. Den anden var at tage med postvognen til Randers, som også havde direkte forbindelse til København, men endnu i 1850 foregik al trafik her med sejlskib. Så det var ikke oplagt at tage over Randers, når Grenaa allerede på dette tidspunkt selv havde sejlskibsforbindelse med hovedstaden. Så skulle man til København var det en god ide at læse annoncerne på bagsiden af den lille fire sider store Grenaa Avis. Her blev der bragt meddelelser om, hvornår skipper Mikkel R. Skjødt næste gang sejlede til hovedstaden med fragtgods og passagerer med sin jagt, "Prøven".

Dampskibet "Falster", der besejlede Grenaa-København, i Grenaa havn.

Den 6. februar 1858 kunne avisen bekendtgøre, at der var påtænkt en ugentlig, direkte dampskibsforbindelse mellem Grenaa og hovedstaden, og som – hvis den kom i gang – skulle starte i begyndelsen af maj måned og fortsætte i juni, juli og august. Derefter havde Grenaa fra 1858 og mange år fremefter regelmæssig forbindelse med hovedstaden via forskellige skibruter, der havde Grenaa som mellemstation på deres faste ruter til København. Fra postmester Skjerbæks embedsperiode, 1852-1877, kendes til et postbud ved navn Peder Thorup, som – når der var pakker at udbringe – kørte rundt med sin gulmalede trillebør. Efter Peder Thorup blev Mikkel R. Skjødt postbud, den samme Skjødt, som i mange år sejlede i fast fart mellem Grenaa og København. Men dampskibsruten slog ham helt ud, idet han gik fallit og levede i så fattige kår, at postmesteren, toldforvalteren og stationsforstanderen ved hans død den 10. august 1882 måtte foranstalte en indsamling for at få ham begravet.

Postudbringningen starter.

I begyndelsen af Skjerbæks tid blev breve til landdistrikterne ikke udbragt. Så folk fra landet, der førte korrespondance af betydning, slog sig sammen og lønnede et såkaldt sognebud, som én gang om ugen gik til byen og udvekslede post på postkontoret i Grenaa, men den 8. maj 1871 averterede postmester Skjerbæk i Grenaa Avis, at der for fremtiden ville udgå post til Nørre Herred mandag, onsdag og fredag. Ruten gik over Åstrup, Hammelev, Sangstrup, Voldby, Veggelslev, Benzon, Gjerrild, Bønnerup Strand, Rimsø, Dalstrup, Dolmer og tilbage til Grenaa samme dag. Søndag, tirsdag og torsdag med rute over Enslev, Ginnerup, Gammel Mølle, Ørum, Hedegaard, Glesborg, Kastbjerg, Skindbjerg og tilbage samme dag. Begge ruter udgik fra Grenaa kl. 8 formiddag. Da der ikke samme sted står noget om posten til Sønder Herred, må det formodes, at den kørende post har afleveret den på faste steder på sin vej til Århus.

Glesborg brevsamlingssted o. 1900. Posten blev bragt ud af den kørende post Johnsen.

Den nye ordning vakte ikke begejstring alle steder, da posten i forbindelse med denne landpostordning ikke blev husstandsomdelt, og desuden kunne landposten jo ikke udføre pålagte ærinder, som det havde været tilfældet med den gamle sognebudsordning. Heller ikke til havnen, hvor der efterhånden i 50'erne og 60'erne var blevet en snes huse, blev posten bragt ud. Mange klagede derover, men Skjerbæk gav det svar i avisen, at der ikke

var afsat nogen løn til en sådan "listenbroder" til at bringe posten til havnen, men han må være kommet på andre tanker, for den 17. april 1874 havde han en annonce i Grenaa Avis med følgende ordlyd. "Fodpost til Havnen. Som sådan kan antages ung rask Mand". Det er næppe lykkedes Skjerbæk at skaffe en sådan ung mand til arbejdet. I hvert fald blev posten til og fra havnen i mange år besørget på privat vis af fisker A. Clemmensen, som en gang dagligt gik til byen for at udveksle post og som fik et vederlag af de brevvekslende.

På et eller andet tidspunkt må der dog være sket noget, for læser man i "Postadressebog for Grenaa, Trustrup, Ebeltoft, Kolind og Ryomgaard Postdistrikter" fra 1896, står der. "Daglig gaaende Landpost kl. 9½, Hverdage tillige kl. 5 Eftm. Til Havnen". Samme sted nævnes bl.a., at brevomdelingen i Grenaa på hverdage foregik kl. 6.40 og 9 formiddag, kl. 7.15 eftermiddag og på søn- og helligdage kl. 6.40 formiddag. Omdelingen i landdistriktet foregik dagligt søndag undtaget, med kørende landpost kl. 9½ til Glesborg, Gjerrild, Kastbjerg og Ørum og ved gående landpost til Ålsrode, Fornæs, Homå, Ingvorstrup, Kirial, Thorsø og Voldby. Til Anholt afgik postbåden i månederne oktober-marts (incl.) hver tirsdag aften kl. 10 og i månederne april-september (incl.) hver fredag formiddag kl. 7.

Selv om befordringsvæsenet hørte under postvæsenet, var der i begyndelsen ingen postforbindelse for personer fra Grenaa og til nabobyerne. Enhver der ville foretage en rejse, måtte selv skaffe sig befordring. Som en følge heraf blev der i Grenaa, ligesom i andre købstæder, i henhold til kgl. Forordning af 6. november 1810 oprettet et vognmandsmaal, hvori alle, der havde hest og vogn, var pligtige til at indtræde. Laugets medlemmer skulle så efter tur, når det forlangtes, levere befordring til de i forordningen fastsatte priser. Det var så den af direktøren for Generalpostamtet ansatte opsynsmand, som skulle holde regnskab med, hvem der stod for tur og så sende bud til vedkommende. Han skulle ligeledes opkræve betaling for turen og herefter betale til den, der havde udført kørslen og endelig betale den del, der gik til befordringsvæsenets kasse.

Det var en forordning, som var meget upopulær hos de fleste kørepligtige, så der blev brugt alle mulige undskyldninger for at unddrage sig denne pligt. En undskyldning kunne være, at ens heste var trætte efter markarbejde, eller at ens karl var optaget af markarbejde osv. Det skete ofte, at opsynsmanden måtte henvende sig til både 3 og 4 af dem, der stod for tur, inden det lykkedes at skaffe en vogn. Det gav da også anledning til mange retssager, og nogle betalte af og til hellere den ifølge loven fastsatte mulkt for nægtelse end at udføre turen.

Det var apoteker Christian Anton Dahl, der den 10. marts 1804 blev udnævnt til byens første opsynsmand. C.A. Dahl, der var født i Århus den 1. november 1776, kom til Grenaa i år 1800, da han af arvingerne købte afdøde apoteker Albergs gård og apotek på Søndergade, men allerede fire år senere i år 1804 flyttede han til Storegade 2, hvor han boede til sin død i 1834. Det er forståeligt, at et hverv, der kunne give anledning til så meget vrøvl, og hvor apotekeren i embeds medfør kunne komme på kant med en del af sin egen omgangskreds, ikke i længden kunne tiltale ham. Om det var grunden vides ikke, men i januar 1812 indsendte han sin afskedsbegæring, efter at han havde afsluttet en retssag mod nogle af byens førende personer, bl.a. købmand Hans Broge, købmand Thomas Broch, konstitueret postmester Møller og købmand Rasmus Møller for at have nægtet at efterkomme en tilsigelse.

Efter Dahl overtog murer og altmuligmand Søren Ask Svendsen bestillingen som opsynsmand, men efterhånden gik pligten ind i de kørepligtiges bevidsthed, og vrøvlet ophørte. Senere oprettedes der fast kontakt med en postkontrahent, som overtog retten og pligten til at befordre rejsende til nabobyerne. Efterhånden forandredes forholdene derhen, at der faktisk var flere af de folk, som havde køretøjer, der gerne mod betaling lod sig leje til at udføre kørsel og altså derved gik kontrahenten i bedene. Som en følge heraf måtte Niels Lund, der i 1831 havde overtaget bestillingen som opsynsmand, skride ind. Niels Lund averterede derfor den 2. februar i Grenaa Avis, at han på given foranledning måtte bekendtgøre, at "købmand Th. Meiniche her i Grenaa af Generalpostdirecturen er overdraget al kørsel her fra Stationen og derfor er eneberettiget til at afgive befordring. Ethvert indgreb i hans lovlige rettighed vil blive straffet efter anordningen". Ved Lunds død i 1858 overgik bestillingen til hans søn, vinkelskriver og pengeudlåner Andreas Lund.

Grenaa stempler.

Den købmand Th. Meiniche, som opsynsmand Niels Lund omtaler i sin bekendtgørelse i Grenaa Avis den 2. februar 1850, fik formodentlig som den første i 1850 overdraget al kørsel for befordringsvæsenet.

Thomas Jørgen Meiniche, der var søn af selvejergårdmand Jørgen Meiniche, var født i Thorsø ca. 1785, og han fik købmandsborgerskab i Grenaa den 1. december 1847. Han døde i Grenaa den 8. juli 1854.

Th. Meiniche var oprindelig landmand og købte allerede i 1808 kun 23 år gammel faderens selvejergård i Thorsø og frem til han i 1840 udstrakte sit virkefelt til Grenaa, havde han dels ejet og dels forpagtet flere større gårde.

I 1844 købte han ejendommen Lillegade 47 og bosatte sig der. Et par år efter fik han købmandsborgerskab, dog først efter at have erhvervet kgl. bevilling, eftersom han ikke havde stået i handelslære. Butikken lejede han ud, men drev selv en stor forretning med uld, huder og skind. Desuden var han opkøber af kreaturer, som han opfedede og slagtede, og som i tønder solgtes til Norge. I Grenaa Avis ses, at han i 1850 fik overdraget al kørsel for befordringsvæsenet.

Det fortælles, at Th. Meiniches ubestridelige store evner og det held, han havde med sig i de mange foretagender, gik ham lidt til hovedet, og da han samtidig havde lyst til at spille en rolle i byens selskabsliv, søgte han omgang med byens "bedre kredse", som dengang var meget snobbete og eksklusive. Men hans landlige facon, parret med fornemme ambitioner gjorde ikke altid lykke, og folk havde af og til et lille smil tilovers for hans optræden.

Ved hans død i 1854 var postkørslen i forvejen overdraget til prokurator Laurberg. Peter Adam Severin Laurberg var født i Randers den 18. april 1819. I 1839 blev han exam. jur., og kun 21 år gammel blev han den 1. maj 1840 godsforvalter på Hessel ved Grenaa. I en årrække var han tillige godsforvalter på Katholm og Skjærvad. Fra 1842 og til 1856 ejede han Enslevgård og erhvervede samtidig fiskeriet på Kolindsund i arvefæste i 99 år. Dette gav en betydelig indtægt, men faldt bort ved udtørringen af Kolindsund. I 1855 købte han af kaptajn K. Knudsen ejendommen Torvet 6 (det senere jernstøberi) og bosatte sig her. Laurberg ejede også en betydelig del af byens jorder, og havde samtidig en del i forpagtning. Han drev i det hele et meget stort landbrug. I 1859 fik han beskikkelse som prokurator i Nykøbing S., og derfor averterede han sin ejendom Torvet 6 og sine ejendomsjorder til leje, men han nåede aldrig at tiltræde stillingen. Han døde kun 40 år gammel den 13. august 1859.

Hvornår præcis Laurberg overtog postkørselen, og hvor længe han havde den, ligger ikke helt fast. Sikker er det, at han er ophørt senest i 1856. For af panteprotokollen ses, at sadelmager Mogens Christian Henriksen af generalpostkassen i 1856 låner 125 rdl. til køb af en ny fjedervogn mod pant i denne, og året efter 480 rdl. til køb af en wienvogn og igen det efterfølgende år 500 rdl. til endnu en wienvogn.

Mogens Christian Henriksen, der var født i Middelfart den 10. januar 1813, fik borgerskab i Grenaa den 9. august 1839. Han ejede den gamle garvergård i Lillegade 37. Her drev han ud over sadelmageri og garveri en betydelig vognmandsforretning og da navnlig postkørsel til Århus. I sin glansperiode havde Henriksen 4 garversvende, 4 sadelmagersvende, 4 kuske og 1 røgter ansat, samt på stald 12 heste til post, fragt og anden kørsel.

Efter Henriksens død den 31. juli 1867, vedblev hans enke Inger Marie Henriksen (født Brøgger) med at drive vognmands- og postkørsel, men omkring 1870 overdrog hun den til Rudolph Christensen, som ved overdragelsen fik en lille lejlighed i Henriksens ejendom i Lillegade 37.

Rudolph Christensen, der var født i Bredstrup den 8. august 1845, havde som ung mand været kusk på postvognen fra Ebeltoft til Tirstrup. Den 9. juni 1871 fik han borgerskab som vognmand i Grenaa.

Da banen i 1876 anlagdes, oprettede Rudolph Christensen en almindelig vognmandsforretning, som i løbet af nogle år blev byens største. Desuden havde han et meget stort landbrug og havde bl.a. i en lang årrække alle kirkens jorder i Grenaa i forpagtning.

I 1875 overtog han ved auktion ejendommen Østergade 18. Med sit fyldte 80. år i 1925 afhændede han både bygningen og forretningen til sin søn Herluf Trolle Christensen.

Annuleringsstempler.

Med indførelsen af frimærkerne den 1. april 1851 fik Grenaa sammen med en række andre byer tildelt et stumt stempel til annullering af frimærker, et STU I stempel. Stemplet er brugt til sidst i oktober 1852, da Grenaa sammen med ca. 40 andre posthuse fik tildelt et nummerstempel til annullering af frimærkerne. Grenaa fik tildelt nr. 22. NUM 22-1 blev leveret 29. oktober 1852, og det stumme stempel blev returneret 1. november 1852. NUM 22-2 stemplet er en opgravering af NUM 22-1. Det sidste nummerstempel, NUM 22-3, blev bestilt 10. juni 1874 og blev leveret 18. juli 1874, og det er kendt brugt til sidst i juli 1883.

*STU og ANT III på landsportobrev af 1. vægtklasse sendt fra Grenaa til Faaborg 5.1.1852.
Takstperiode 1.4.1851-31.12.1874.*

Dagstempler.

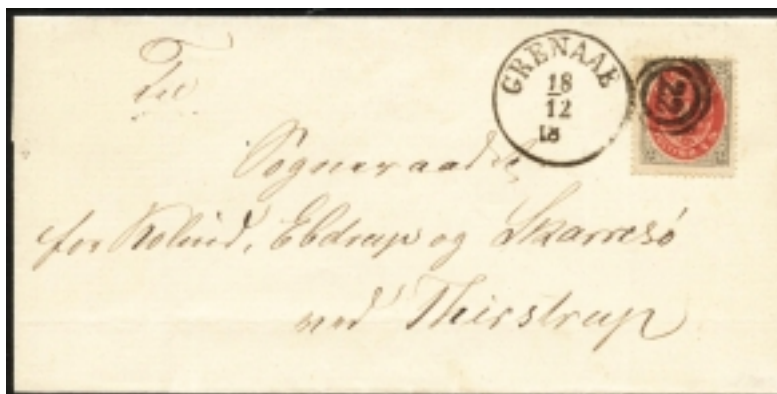
Grenaa fik sammen med over 100 andre byer i kongeriget og hertugdømmerne i 1845 tildelt et dagstempel, et antikvastempel type ANT I Ib, også benævnt et 1½ ringstempel. Indførelse af dagstemplerne skete bl.a. på grund af et stadigt stigende pres fra udlandet, om at brevene skulle afstemplene med afsenderbyens navn og datoen for afsendelsen, for at uanbringelige breve kunne returneres til afsenderen. ANT I Ib-stemplet fra Grenaa kendes ikke før 1. april 1851, hvilket nok skyldes, at før denne dato blev udelukkende breve til udlandet afstemplet. Fra 1. april 1851 skulle også indenrigsbreve forsynes med dagstempel, men allerede omkring 1. august 1851 var ANT I Ib-stemplet blevet så slidt, at det blev indsendt til reparation. De få afstemplinger, der kendes med ANT I Ib, er alle fra frimærketiden, og da frimærkerne kun havde været i brug i fire måneder, da stemplet blev sendt til reparation, siger det næsten sig selv, hvor "almindeligt" ANT I Ib må være.

I tidsrummet fra ca. 1. august og til ca. 30. august 1851, hvor stemplet var til reparation, havde Grenaa intet dagstempel, men fra den periode kendes kun et brev med håndskrevet bynavn og dato. Brevet tilhører Postmuseet og er sendt fra Grenaa den 4. august 1851. Omkring den 30. august kommer stemplet igen tilbage, men er nu omdannet til et ANT III-stempel, uden den halve ring under bynavnet. ANT III-stemplet er kendt brugt frem til i maj måned 1874, men efter oktober 1865 er det kun brugt med de to første cifre i årstallet. De to første tal er en fast bestanddel af stemplet, mens de to sidste er udskiftelige.

*NUM 22-1 og ANT III på landsportobrev af 1. vægtklasse sendt fra Grenaa til Århus 12.6.1854.
Takstperiode 1.4.1851-31.12.1874.*

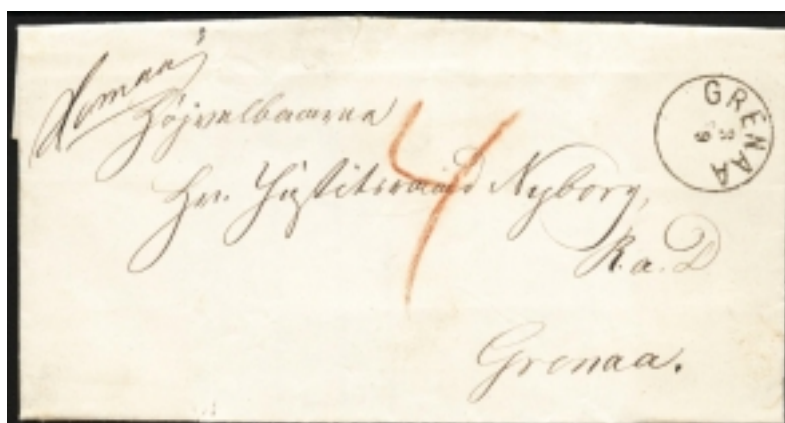
Omkring 1860 begynder lapidarstemplerne at afløse antikvastemplerne, så da Grenaa sammen med NUM 22-3 den 10. juni 1874 bestilte et nyt dagstempel, fik man den 18. juli 1874 leveret et LAP Ia-stempel. I december 1877 bestiltes igen et nyt stempel, og den 28. januar 1878 leveredes et LAP VIIa-1 (med buet post). Samme stempel indsendtes omkring 1883 til opgravning og betegnes herefter som LAP VIIa-2. Den største forskel på LAP VIIa-1 og LAP VIIa-2 ses ved, at nedstregen på G er fjernet. I juli 1884 bestilte man igen et stempel, som blev leveret 1. september 1884. Denne gang et LAP IIIb (med lige tog), som er kendt til i februar 1895, hvorimod LAP VIIa-2 kendes til juli 1901.

*ANT III og NUM 22-2 brugt på landsportobrev sendt fra Grenaa til Tirstrup 18.12.18—(1871-1873).
Takstperiode 1.4.1851-31.12.1874.*

Efter 1864 og særligt i 1870'erne og i begyndelsen af 1880'erne blev frimærkerne hyppigere og hyppigere annulleret med dagstempellet, og fra april 1884 blev annullering med dagstempellet obligatorisk. Både LAP Ia og LAP VIIa-1 kendes brugt til annullering.

I januar 1895 bestiltes et nyt stempel, og da brotypestemplerne i 1891 begyndte at afløse lapidarstemplerne, fik Grenaa den 8. februar 1895 leveret sit første brotypestempel, et BRO Ia-1. BRO Ia-1 kendes til sidst i december 1912, dog kendes det ikke i tidsrummet 19. juni 1907 og til 23. november 1910. BRO Ia-1 har 6/6 gitterstreger over og under broen. I 1903 kommer et nyt BRO Ia-2-stempel og i 1907 kommer BRO Ia-3. BRO Ia-2, der har 8/8 gitterstreger kendes til først i 1920, og BRO Ia-3, der har 10/9 gitterstreger, kendes til først i 1922. Dog kendes BRO Ia-3 ikke i perioden 26. september 1917 og til 7. november 1920.

LAP 1a brugt 3.9.1874 på distriktsbrev sendt som portobrev fra Homaa til Grenaa. Brevet er påtegnet "Homaa" i øverste venstre hjørne. Fra 9.12.1865 kunne distriktsbreve sendes til lokalporto.

*Takst for lokalportobrev 1.4.1871-31.12.1874 = 4 sk. (dobbelt porto).
Til dato tidligste kendte dato for LAP Ia.*

I 1914 omdannes BRO Ia-1-stempellet: inderringen, broelinierne og gitterstregerne fjernes, og E i broen udskiftes med et omvendt 3-tal, således at stemplet ved leveringen den 14. april 1914 fremtræder som et BRO IIIb-stempel, og som sådan kendes det til 1926. I 1929 dukker det op igen, men denne gang er de hele klokkeslæt i broen blevet udskiftet med time- og minuttal og kendes som IIIId til sidst i 1936. Omkring 1922 leveres et BRO IIb-1-stempel, bestillings- eller leveringsdatoen kendes ikke, men stemplet kendes fra midten af 1922 og til sidst i 1929.

I 1927 kommer BRO Ia-2-stempellet igen i brug, men er nu omdannet til et BRO IIb-2-stempel, uden gitterstreger og med et omvendt 3-tal i broen i stedet for et E. Stemplet kendes brugt som BRO IIb-2 til midt i juli 1929.

I 1930 kommer det første af i alt 14 stk. BRO IIId-stempler. Det første er det gamle BRO Ia-2, der omdannes for anden gang. BRO IIId-1 kendes fra marts 1930 til midt i oktober 1944. Stemplet er ikke kendt i tiden 22. december 1938 til 27. september 1944. Sidst i 1936 kommer det gamle BRO IIb-1-stempel, der ikke havde været brugt siden 1929 frem igen og får de hele klokkeslæt i broen udskiftet med time- og minuttal. Stemplet kendes kun som BRO IIId-2 fra midt i december 1936 og til midt i juni 1937. Hvornår BRO IIId-3-stempellet er leveret vides ikke, men det er kendt i tiden september 1937 og til sidst i august 1944. Efter en pause på ca. 10 måneder kommer BRO IIId-2-stempellet igen, men i en opgraveret udgave og bruges

som BRO IIId-4 jævnt i perioden april 1938 og til september 1944. Den 30. september 1944 leveres BRO IIId-5, som kendes til april 1947.

UDS Grenaa Havn stempel brugt på landsportobrev af 1. vægtklasse fra Grenaa Havn til København. På Grenaa postkontor er det sidestempelt med BRO IIId-1 den 17.11.1932. Takstperiode 1.1.1927-30.6.1940.

Den 24. oktober 1944 kommer BRO IIId-3-stemplet i en opgraveret udgave og benævnes herefter som BRO IIId-6. Omkring BRO IIId-6 er der det specielle, at det er to helt ens stempler. De to stempler kan i begyndelsen ikke kendes fra hinanden, men omkring december 1944 opstår der i det ene stempel et brud i øverste brolinies venstre side. At der er tale om to stempler kan ses af, at BRO IIId-6a (uden brud) kendes fra 2. november 1944 til 8. august 1945, og BRO IIId-6b (med brud) er kendt fra 27. december 1944 til 11. april 1947. Da de to stemplers brugsperiode overlapper hinanden, må der jo have været to ens stempler. Om der så også har været to BRO IIId-3-stempler, det vides på nuværende tidspunkt ikke.

BRO IIId-7-stemplet leveres den 4. juli 1947 og bruges jævnt til først i 1950. Efter at det ikke har været brugt i ca. 3 år, kommer BRO IIId-5-stemplet igen først i 1950, men i en opgraveret udgave og nævnes herefter som BRO IIId-8. BRO IIId-8-stemplet er kun brugt meget lidt og er slet ikke kendt i perioden 28. marts 1950 til 5. januar 1954 og er ikke kendt efter 20. januar 1954. Både BRO IIId-9 og BRO IIId-10 graveres i 1950, henholdsvis i marts og april og bruges til 1954 og 1956.

BRO IIId-11 er ifølge gravøraftrykket graveret 20. april 1954, men hvornår det er leveret vides ikke, men stemplet kendes kun fra juni og juli måned 1956. BRO IIId-12 er også graveret i 1954, nemlig den 13. maj, men er kun kendt fra april 1956 til juli 1957. Om de to stempler har ligget i to år, før de blev taget i brug, vides på nuværende tidspunkt ikke. BRO IIId-13-stemplet er graveret 26. maj 1956, men er formodentlig aldrig taget i brug, da det slet ikke kendes anvendt.

Grenå med bolle-å.

BRO IId-14-stemplet er taget i brug omkring 1981. Hvornår det er bestilt eller leveret vides ikke. BRO IId-14 har stavemåden "Grenå" i stedet for "Grenaa" og bliver efter oplysning fra Grenaa Postkontor næsten udelukkende benyttet til filatelistiske afstemplinger.

I 1957 tages en ny type BRO IId-stempler i brug. De har i højre side under broen fået indsat et sidenummer (forkortet til sn), og fra samme tid ændres stavemåden til "Grenå". BRO IId-1 (sn 1) og BRO IId-1 (sn 2) kommer begge i juli 1957. BRO IId-1 (sn 3) er formodentlig kommet sammen med de to øvrige, men af BRO IId-1 (sn 3) kendes ingen gravøraftryk, hvorimod aftrykket af de to andre viser 22. juli 1957. Meget tyder på, at de første fire år er det udelukkende BRO IId-1 (sn 3), der er brugt, da både BRO IId-1 (sn 1) og BRO IId-1 (sn 2) først kendes efter 1961. BRO IId-1 (sn 2) kendes ikke i perioden 20. oktober 1961 til 29. december 1966.

I juli 1967 leveres et nyt BRO IId-2 (sn 1), i februar 1973 kommer BRO IId-2 (sn 2) og endelig i september 1969 BRO IId-2 (sn 3). De to sidste stempler kommer i 1983 og 1984, som henholdsvis BRO IId-3 (sn 2) og BRO IId-3 (sn 1).

Postsparebankstemplet.

I 1971 får Grenaa et BRO IIh-stempel til afstempling af postsparebankbøger, men stemplet er ikke kendt i forbindelse med annullering.

Turiststempler og særstempler.

Grenaa har også haft 3 turiststempler, alle af typen BRO VIIId og med teksten "GRENAA BYEN VED VANDET CENTRUM I LANDET". Det første BRO VIIId-1 blev leveret i 1947 og blev benyttet første gang 29. april 1947. I 1956 var det første turiststempel efterhånden blevet så slidt, at man bestilte et nyt stempel, som blev leveret i august måned. Den største forskel på de to stempler ses ved, at broen på BRO VIIId-2 er lidt smallere end på det første. BRO VII-2-stemplet blev kun brugt til juli 1957, da den nye stavemåde også krævede et nyt turiststempel. BRO VII-3-stemplet blev leveret i juli 1957 og kendes i brug til udgangen af 1968.

UDS stempel Grenaa den 10.11.1947 på en provokeret forsendelse.

Der har i tidens løb været 3 særstempler. Det første var i anledning af D.D.S.-sommerlejren i Grenaa fra 4. juli til 12. juli 1951. Det andet er fra Grenaa og Omegns Frimærkeklubs 25 års jubilæumsudstilling "Djurs 83", der afholdtes 10. og 11. september 1983. Det tredje er fra Grenaas 550 års købstadsjubilæum, der blev fejret den 13. maj 1995.

Jernbanens stempler.

Endvidere kendes i 1949 anvendt et ovalt jernbanestempel med teksten "Danske Statsbaner / Grenaa Station".

Skibsstempler.

Til afstempling af kassepost fra postførende skibe fra Anholt og Sverige er der ved Grenaa Postkontor anvendt to rammestempler med teksten "FRA ANHOLT" og "FRA SVERIGE". Stemplet "FRA ANHOLT" er brugt fra 1917 til 1966, og stemplet "FRA SVERIGE" kendes fra 1960 til 1974.

Grenaa Havn.

Brevsamlingsstedet ved Grenaa Havn fik 21. december 1908 leveret et stjernestempel, nemlig et STJ II. Samme stempel blev som en følge af skrivelse af 31. juli 1929 indsendt for at stjernen i midten udslebet. Det kom tilbage i august 1929 som et UDS og benyttet som sådan, til det den 6. juli 1939 afløses af et nyt UDS. De to første stempler har teksten "GRENAA HAVN", hvorimod der i det sidste står "GRENAA I". Stemplet med indskriften "GRENAA I" kendes til midt i 1948. Ved Grenaa Havn har der også været et BRO IIh-stempel til afstempling af postsparebankbøger.

Foruden de her omtalte stempler har Grenaa også haft 2 rullestempler, 1 båndmaskinestempel og 5 enkeltmaskinestempler.

Efterskrift.

Ovenstående artikel gør på ingen måde krav på at være fyldestgørende, men er skrevet i håbet om, at få nogle supplerende oplysninger fra læserne.